

Doğma, canım-varlığım qədar
sevdiyim Azərbaycanım
mənim qibləgahımdır

[Signature]

Qəzet 1921-ci
ildən çıxır

ŞƏRQ qapısı

Təsisçi: Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi və Nazirlər Kabineti

Sayı: 238 (20.892)

19 dekabr 2013-cü il, cümə axşamı

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

www.serqqapisi.az

Qiyməti 20 qəpik

“2014-2015-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilə cəlbə üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin

Sərəncamı

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 5-ci maddəsinin II hissəsinin 22-ci bəndini rəhbər tutaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilə cəlb edilməsi vəziyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədilə **qərara alıram**:

1. “2014-2015-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında

sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilə cəlbə üzrə Dövlət Proqramı” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində qeyd olunan Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş tədbirləri əlaqələndirsin və ildə bir dəfə icra barədə Naxçıvan Muxtar

Respublikasının Ali Məclisinə məlumat versin.

3. Bu Sərəncam 2014-cü il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası

Ali Məclisinin Sədri

Vasif TALIBOV

Naxçıvan şəhəri, 18 dekabr 2013-cü il

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2013-cü il 18 dekabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir

2014-2015-ci illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilə cəlbə üzrə Dövlət Proqramı

I. Giriş

Müasir dünyada hər bir ölkənin gələcəyi onun təhsilinin inkişaf səviyyəsi ilə ölçülür. Təhsilin başlıca vəzifəsi insan kapitalının inkişafına nail olmaqdan ibarətdir. Bu səbəbdən ölkəmizdə qabaqcıl təhsil sisteminin yaradılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası” təsdiq edilmişdir.

Hazırda Naxçıvan Muxtar Respublikasında təhsilin məzmunca yeniləşdirilməsi, təhsil müəssisələrinin maddi-texniki və tədris bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir. Yeni təhsil müəssisələrinin inşası, onların texniki və kadrlar təminatının yaxşılaşdırılması, məktəblərin müasir informasiya texnologiyaları və pulsuz dərsliklərlə təmin edilməsi bu sahəyə göstərilən dövlət qayğısının ifadəsidir.

Əqli və fiziki imkanlarının məhdudluğundan asılı olmayaraq cəmiyyətin hər bir üzvünün təhsil almaq hüququ vardır.

Bu gün muxtar respublikada sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial müdafiəsi və reabilitasiyası üzrə həyata keçirilən tədbirlər onların cəmiyyətə inteqrasiyası və təhsili üçün əlverişli mühit yaratmışdır.

Ölkəmizdə bu kateqoriyadan olan uşaqların xüsusi təhsili haqqında qanunvericilik bazası mövcuddur. Xüsusi təhsilin təşkilində əsas məqsəd onların fərdi inkişafını təmin etməkdən ibarət olsa da, təcrübə göstərir ki, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların digər uşaqlarla birgə təhsilə cəlb edilməsi onların sosial reabilitasiyasında və cəmiyyətə uyğunlaşmasında müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

Bu səbəbdən məhdud fiziki imkanlı uşaqların muxtar respublikanın ümumtəhsil məktəblərində tədrisə cəlb olunması və inklüziv təhsilin (xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların ümumi təhsil müəssisələrində sağlam uşaqlarla birgə təhsil alması) təşkili, bununla yanaşı, məktəbə gedə bilməyən hərəkət qabiliyyəti məhdud uşaqların məsafədən (distant) təhsil imkanlarından istifadəsi də diqqət mərkəzindədir.

Ümumilikdə, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlara təhsil müəssisələrində digər uşaqlarla bərabər imkanların yaradılması, bu istiqamətdə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi və sistemli tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə xüsusi proqramın qəbul edilməsi zərurəti yaranmışdır. Proqramın icrası sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların cəmiyyətə inteqrasiyasına, müasir tələblər səviyyəsində təhsil almasına, digər tərəfdən bu sahədə təhsil sisteminin inkişafına da təkan verəcəkdir.

II. Proqramın məqsədi

Proqramın məqsədi aşağıdakılardır:

- sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların digər uşaqlarla bərabər təhsil hüquqlarının təmin olunması;
- inklüziv və məsafədən (distant) təhsilə keçidə zəmin hazırlanması;
- sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial reabilitasiyasının gücləndirilməsi, onların cəmiyyətə inteqrasiyasına nail olunması;
- sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların müasir informasiya texnologiyalarından is-

tifadə imkanlarının artırılması;

-sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların məktəb mühitinə uyğunlaşmasını təmin etmək üçün müvafiq pedaqoji kadrların hazırlanması.

III. Gözlənilən nəticələr

Proqramda nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsindən aşağıdakı nəticələr gözlənilir:

- sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilə cəlbinin sistemli xarakter alması;
- inklüziv və məsafədən (distant) təhsil üçün əsaslı zəminin yaradılması;
- sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilinin səmərə və keyfiyyətinin yüksəldilməsi;
- bu sahədə müvafiq pedaqoji kadrların hazırlığının təkmilləşdirilməsi.

IV. Dövlət Proqramının maliyyələşdirilməsi

Dövlət Proqramında nəzərdə tutulmuş tədbirlər dövlət büdcəsinin vəsaitləri, o cümlədən qanunvericilikdə nəzərdə tutulan digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

V. Proqramın həyata keçirilməsi üzrə TƏDBİRLƏR PLANI

S/Nö	Tədbirin məzmunu	İcraçılar	İcra müddəti
1. Məktəbəqədər təhsil müəssisələri üzrə			
1.1.	Məktəbəqədər yaşlı sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların müəyyənləşdirilməsi və onlar haqqında məlumat bazasının yaradılması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri	İldə bir dəfə
1.2.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların əqli və fiziki potensialları nəzərə alınaraq məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə cəlb edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri	İl ərzində
1.3.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların Naxçıvan Şəhər Körpələr Evi və Ailələrə Dəstək Mərkəzinə yerləşdirilməsi və təlim-təhsil işlərinin həyata keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	İl ərzində
1.4.	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların fiziki və əqli inkişafını, yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirən tədbirlərin həyata keçirilməsi	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri	Tədris ili ərzində
1.5.	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təlim-tərbiyə işinin təşkilinə məsul işçilərin bu sahədə peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması məqsədilə kursların keçirilməsi	Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu, rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri	Rübdə bir dəfə
2. Ümumtəhsil müəssisələri üzrə			
2.1.	Əqli və fiziki imkanları ümumtəhsil müəssisələrində təhsil almağa imkan verən və hərəkət qabiliyyətinin məhdudluğu səbəbindən təhsil ala bilməyən sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar barədə məlumat bazasının yaradılması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri	Hər ilin birinci yarımili ərzində
2.2.	Ümumtəhsil müəssisələrində tədrisə cəlb edilmiş aztəminatlı sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların məktəbli geyimi və məktəbli ləvazimatları ilə təmin edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	İldə bir dəfə (sentyabr ayı)

2.3.	Ümumtəhsil müəssisələrində tədrisə cəlb edilmiş sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlara qarşı tolerant mühitin yaradılması məqsədilə valideyn, şagird və müəllimlər arasında maarifləndirici tədbirlərin həyata keçirilməsi	Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu	Tədris ili ərzində
2.4.	Hərəkət qabiliyyətinin məhdudluğu səbəbindən ümumtəhsil müəssisələrinə gedə bilməyən uşaqlar üçün Məhdud Fiziki İmkanlılar üçün Naxçıvan Regional İnformasiya Mərkəzində Distant Tədris Mərkəzinin yaradılması	Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	2014-cü ilin birinci rübü ərzində
2.5.	Distant tədrisə cəlb edilmiş sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların məktəbli ləvazimatları ilə təmin edilməsi	Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	2014-cü ilin birinci rübü ərzində
2.6.	Distant tədrisin təşkili məqsədilə müvafiq pedaqoji kadrlar üçün seminarların keçirilməsi	Təhsil Nazirliyi, Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi	2014-cü ilin birinci rübü ərzində
2.7.	Məhdud Fiziki İmkanlılar üçün Naxçıvan Regional İnformasiya Mərkəzində eşitmə qabiliyyəti məhdud şəxslər üçün distant dərslərin təşkilinin davam etdirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Tədris ili ərzində
2.8.	Məhdud Fiziki İmkanlılar üçün Naxçıvan Regional İnformasiya Mərkəzində təşkil edilmiş defekto- loji bölmənin mütəxəssislərinin iş təcrübəsini artırmaq məqsədilə təlimlərin keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Tədris ili ərzində
2.9.	Əqli və fiziki imkanları məhdud uşaqların inklüziv təhsilə cəlbə, məktəb mühitinə tədricən uyğunlaş- ması məqsədilə onların tədrisdə qis- mən iştirakına şərait yaradılması	Təhsil Nazirliyi	Tədris ili ərzində
2.10.	Məktəb psixoloqlarının sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlarla iş üzrə biliklərinin artırılması, hər bir uşaq üçün fərdi proqramın hazırlanması	Təhsil Nazirliyi, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu	Tədris ili ərzində

Ardı 2-ci səhifədə

2.11.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların təhsilində dünya təcrübəsinə əsaslanan mütərəqqi üsulların tətbiq edilməsi	Təhsil Nazirliyi	Tədris ili ərzində
2.12.	Ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı siniflərində təhsil alan sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların bacarıq, imkan və maraqları nəzərə alınmaqla peşə təhsilinə cəlb edilməsi	Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	Tədris ili ərzində
3. Məktəbdənkənar müəssisələr üzrə			
3.1.	Bacarıq və maraqları nəzərə alınaraq sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların musiqi məktəblərinə cəlb edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, rayon (şəhər) icra hakimiyyətləri	Tədris ilinin əvvəlində
3.2.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların məktəbdənkənar müəssisələrin dərnəklərinə cəlb edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	Tədris ili ərzində
3.3.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların istedadlarının aşkara çıxarılması məqsədilə tədbirlərin (yaradıcılıq müsabiqələri, bilik və idman yarışları və sair) keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	Tədris ili ərzində
3.4.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların müasir informasiya texnologiyalarından istifadə sahəsində biliklərinin artırılması məqsədilə Məhdud Fiziki İmkanlılar üçün Naxçıvan Regional İnformasiya Mərkəzində təşkil edilən məşğələlərə cəlb edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	Tədris ili ərzində

3.5.	Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların muxtar respublikada fəaliyyət göstərən müxtəlif idman qruplarına cəlb edilməsi	Təhsil Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	Tədris ili ərzində
4. Digər tədbirlər			
4.1.	Məktəbəqədər, ümumtəhsil və məktəbdənkənar müəssisələrə cəlb olunmuş sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlarla bağlı yaranan çətinliklərin aradan qaldırılması və bu sahədə görülən işlərə nəzarət üçün müvafiq komissiyanın yaradılması	Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi	İldə bir dəfə
4.2.	Muxtar respublikada məktəbəqədər, ümumtəhsil və məktəbdənkənar müəssisələrin təmiri və tikintisi zamanı sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin hərəkəti üçün müvafiq şəraitin (əlil arabası üçün panduslar, sanitariya qovşaqlarda xüsusi şərait və sair) yaradılması	Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi	İl ərzində
4.3.	Muxtar respublikanın kütləvi informasiya vasitələrində sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların məktəbəqədər, ümumtəhsil və məktəbdənkənar müəssisələrinə cəlb edilməsi məqsədilə maarifləndirici məlumatların verilməsi	Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu, Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsi, “Şərq qapısı” və rayon (şəhər) qəzetləri	Tədris ili ərzində

Naxçıvan Biznes Mərkəzində 18 dekabr – Beynəlxalq Miqrant Günü ilə əlaqədar tədbir keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatı rəhbərinin müavini, Qanunçuluq və hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Cəlil Rüstəmov açaraq çıxış edib. Qeyd edilib ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Assambleyasının 18 dekabr 1990-cı ildə qəbul etdiyi “Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Beynəlxalq Konvensiyanın qəbul edilmə tarixi 4 dekabr 2000-ci ildə Baş Assambleya tərəfindən Beynəlxalq Miqrant Günü elan edilib. Azərbaycan Respublikasında bazar münasibətlərinin inkişafı istiqamətində aparılan iqtisadi islahatlar, dünyanın aparıcı şirkətləri ilə imzalanən və artıq öz bəhrəsini verməyə başlayan kontraktlar, tarixi İpək Yolumun bərpası və Azərbaycanın əlverişli geosiyasi mövqeyi respublikaya miqrasiya axınlarının artmasına səbəb olub. Miqrasiya proseslərinə dövlət nəzarətinin gücləndirilməsi məqsədilə ölkədə bir sıra zəruri normativ-hüquqi aktlar qəbul edilib, əcnəblərin ölkəyə gəlməsi və ölkədən gətməsi, onların yaşayış yeri üzrə qeydiyyatı sahəsində göstərilən xidmətlərin təkmilləşdirilməsi üçün elektron informasiya resursları formalaşdırılıb. Miqrasiya sahəsindəki qanunvericiliyin Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquq hüquq normalarına uyğunlaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Miqrasiya Məcəlləsinin qəbul edilməsi, miqrasiya sahəsində hüquqpozmalara görə cinayət və inzibati məsuliyyəti müəyyənləsdirən qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi də bu

işin tərkib hissəsidir. Miqrantların qeydiyyatı və uçotunun təkmilləşdirilməsi, pasport-viza, vergi, gömrük və sərhəd nəzarəti texnologiyalarının unifikasiyası, avtomatlaşdırılması və möhkəmləndirilməsi miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsində xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) Ülker Bayramova çıxış edərək miqrantların milli qanunvericilikdə təsbit olunan hüquq və azadlıqları haqqında danışib. O deyib ki, Konstitusiyamızın “Əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları” adlanan üçüncü fəslində nəzərdə tutulan bütün müddəalar heç də yalnız Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına şamil edilmir. Bu fəsildə nəzərdə tutulan bir neçə maddə istisna olmaqla, sadalanan bütün hüquqlar ölkə əhalisinin müəyyən hissəsini təşkil edən əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə də şamil edilir. Konstitusiyanın 69-cu maddəsində deyilir ki, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasında olarkən qanunla və ya Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilə ilə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları ilə bərabər bütün hüquqlardan istifadə edə bilər və bütün vəzifələri yerinə yetirməlidirlər.

Bildirilib ki, ötən dövr ərzində Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarından həm ölkə vətəndaşlarının, həmçinin əhalinin geniş sosial qrupunu təşkil edən əcnəbi və vətəndaşlığı ol-

mayan şəxslərin də səmərəli istifadəsi üçün müvafiq tədbirlər həyata keçirilib. Həmçinin ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyinin artırılması, cəmiyyətdə hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi, normativ-hüquqi bazanın və hüquq-müdafiə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin davamlılığını təmin etmək məqsədilə bir sıra dövlət proqramları qəbul edilib. Əhalinin müxtəlif sosial qruplarının, həmçinin miqrantların da hüquqlarının təmin edilməsi həmin dövlət proqramlarında diqqət mərkəzində saxlanılıb, bu istiqamətdə konkret tədbirlər müəyyən edilib. Bununla yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiə mexanizmi kimi yaradılan müvəkkil təsisatının fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən birini əhalinin müxtəlif sosial qruplarının, o cümlədən miqrantların hüquqlarının müdafiəsi işi təşkil edir. “Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununun 8-ci maddəsinə əsasən, Müvəkkil Azərbaycan Respublikası vətəndaşları ilə yanaşı,

əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin muxtar respublikada insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərinə də baxır. Müvəkkil Aparatında bu kateqoriyadan olan şəxslər mövcud qanunvericilik çərçivəsində qəbul edilib, onların müraciətləri araşdırılıb və problemlərinin həllinə istər miqrasiya xidməti, istərsə də digər dövlət qurumları ilə birlikdə müvafiq köməklik göstərilib.

Muxtar respublikada miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi mövzusunda danışan Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəisi Fazil Ələkbərov bildirib ki, bütün sahələrdə müşahidə olunan sürətli inkişaf ölkəmizə, eləcə də muxtar respublikamıza gələn əcnəbilərin sayının əhəmiyyətli dərəcədə artmasına səbəb olub. Bu da miqrasiya proseslərinin intensivləşməsinə şərtləndirib. Bu gün Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidməti qarşısında mühüm vəzifələr qoyulub. Bu vəzifələr sırasında əmək ehtiyatlarından səmərəli istifadə olunması, qeyri-qanuni miqrasiyanın qarşısının alınması da var. Dövlət Miq-

rasiya Xidməti səlahiyyətləri çərçivəsində miqrasiya proseslərinin təhlili, proqnozlaşdırılması və monitorinqinin təşkil edilməsi, miqrasiya sahəsində vahid informasiya sisteminin yaradılması və beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə müvafiqəti və daimi yaşamaq üçün icazələrin, habelə ölkədəolma müddətinin uzadılması, həmçinin ölkədə haqqı ödənilən əmək fəaliyyətini həyata keçirmək üçün iş icazələrinin və sığınacaq axtaran şəxslərə qaqçın statusunun verilməsi ilə məşğul olur, vətəndaşlıq məsələlərinə baxılmasında iştirak edir.

Qeyd olunub ki, muxtar respublikaya gələn əcnəbilərə və onların ailə üzvlərinə dövlətimiz tərəfindən daim diqqət və qayğı göstərilir. Muxtar respublika ərazisində yaşayan hər bir əcnəbi burada sərbəst surətdə hərəkət edir, təhsil alır, əmək fəaliyyəti ilə məşğul olur, qanunvericilikdə nəzərdə tutulan digər hüquqlardan istifadə edir.

Tədbirdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin baş əməliyyat müvəkkili İntiqam Əmirovun, “Naxçıvan” Sərhəd Diviziyasının Sərhəd nəzarəti bölməsinin rəisi Əhməd Abbasovun, Naxçıvan Muxtar Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Məşğulluq Xidmətinin rəisi Sevidik Vəliyevin çıxışları olub. Çıxışlarda Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizə aparmaq üçün hüquqi və praktik baza, sərhəd idarəçiliyinə dair təcrübələr və məqsədlər, əmək bazarında müxtəlif peşə istiqaməti üzrə kadrlara olan tələbat haqqında tədbir iştirakçılarına məlumat verilib.

✍ S.HÜSEYNOV

Hüquq olimpiadasının ikinci turu keçirilib

Dekabrın 18-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri arasında “Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsinin 15 illiyi”nə həsr olunmuş hüquq olimpiadasının II turu keçirilib.

Olimpiadanın II turu Naxçıvan şəhərində, Ordubad və Şərur rayonlarında yerləşən müvafiq təhsil müəssisələrində keçirilib. İkinci turda da şagirdlər 1 saat ərzində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasına əsasən hazırlanmış 4 variantda (A, B, C, D) 60 test tapşırığı üzrə öz biliklərini yoxlayıblar. Hüquq olimpiadasının II turunun nəticələri dövlət qurumları, elm-təhsil ocaqları nümayəndələrindən ibarət yaradılmış olimpiadanın münisiflər heyəti tərəfindən yoxlanılacaq və ən yüksək bal toplamış ilk 3 şagird qalib olacaq.

Xatırladaq ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri arasında keçirilən hüquq olimpiadasının I turu 27 noyabr 2013-cü il tarixdə keçirilib. İkinci turda iştirak üçün vəsiqə qazanmış 95 şagirddən 93-ü bu turda iştirak edib.

Xəbərlər şöbəsi

Növbəti açıq ürək əməliyyatları: yekunlar, nəticələr

Ölkə paytaxtında fəaliyyət göstərən yüksəkixstiaslı həkim briqadalarının dəvət olunaraq muxtar respublikamıza gətirilməsi və axtarılmalı ailələrdən olan xəstələrin başqa ünvanlara üz tutmadan müayinəsinin və cərrahiyyə əməliyyatlarının burada təşkili artıq ənənə halını almışdır.

Naxçıvan Diaqnostika-Müalicə Mərkəzində ürək-damar xəstəliklərində tətbiq edilən bütün müasir cərrahi əməliyyatların müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi üçün lazımi şərait yaradıldığından müayinə və müalicə işinin səmərəliliyi get-gedə artır. Cərrahi müdaxilələr peşəkar mütəxəssislər tərəfindən ən yeni avadanlıqlarla təchiz edilmiş əməliyyatxanalarda aparılır. Əməliyyatların aparılmasında Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Mərkəzi Neftçilər Xəstəxanası Kardioloji Mərkəzinin həkim

briqadasının böyük rolu vardır. Naxçıvan Muxtar Respublikası Səhiyyə Nazirliyi ilə bu xəstəxana arasında əldə olunan razılığa əsasən, Naxçıvan Diaqnostika-Müalicə Mərkəzi fəaliyyətə başladığı 2007-ci ildən etibarən müntəzəm olaraq burada müxtəlif-ixstiaslı həkim və orta tibb işçilərindən ibarət tibbi heyətin iştirakı ilə xeyli sayda xəstələrin müayinə və cərrahi müalicəsi həyata keçirilmiş, 344 xəstədə açıq ürək, 766 xəstədə angiografiya və angioplastika əməliyyatları aparılmışdır.

Növbəti səfər zamanı isə ümummilli liderimizin anım gününə həsr olunmuş beynəlxalq elmi-praktik konfrans keçirilmiş, Kardioloji Mərkəzin müdiri, ürək və damar cərrahı Rəşad Mahmudovun rəhbərliyi ilə Naxçıvan Diaqnostika-Müalicə Mərkəzində əvvəlcədən qeydiyyata götürülmüş 23 kardioloji xəstədə açıq

ürək, 2 xəstədə periferik, 15 xəstədə angiografiya əməliyyatları aparılmış və çox sayda risk faktorlu xəstə müxtəlif kardioloji müayinələrdən keçirilmişdir. İki xəstəyə aortik bioprotez qapaq qoyulmuş, eyni zamanda aortakoronar şuntlama əməliyyatı icra olunmuşdur.

Anadangəlmə ürək qüsurlu 2 uşaq üzərində (1,3-2 yaş) aparılan açıq ürək əməliyyatları da uğurla başa çatdırılmış, 1 xəstəyə isə aortal qapaq qoyulmuş və onlar tam sağalma ilə evə buraxılmışlar. Kardioloji ambulator müayinə və müalicələr zamanı xəstələrə tibbi məsləhət və tövsiyələr verilmişdir.

Aksiya çərçivəsində yerli həkimlər bütün cərrahi əməliyyatlarda iştirak etmişlər.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin mətbuat xidməti

Yəqin ki, bir çoxlarımızın muxtar respublikanın yeganə hava qapısı olan Naxçıvan Beynəlxalq Hava Limanına yolu düşüb. Bakıya, Gəncəyə, İstanbula, Moskvaya getmək üçün aerokassadan bilet alıb, rahat, komfortlu təyyarələrdə istədiyimiz ünvana yetişmişik. Ancaq etiraf edək ki, heç birimiz, bu prosesin hansı şəkildə həyata keçirildiyinin fərqiində olmamışıq. Ötən günlərdə sözügedən limanın işi ilə yaxından tanış olan bir insan kimi deyə bilərəm ki, hər bir muxtar respublika sakininin hava yolçuluğunun başlanmasından sonunadək onlarla insan dəqiqliklə hazırlanmış qrafik əsasında amək sərf edir, bu prosesdə ən müasir texnologiyalardan istifadə olunur, liman əməkdaşları səmərəliliyin və yüklərin təhlükəsiz şəraitdə mənzil başına çatması üçün böyük əzmkarlıq göstərirlər.

Məlumat üçün deyim ki, Naxçıvan Hava Limanı ötən əsrin 70-ci illərində tikilib və 3-cü dərəcəli təyyarələri (“YAK-40”, “AN-24”) qəbul edib. Həmin vaxt yalnız Bakı şəhərinə reyslər həyata keçirilib. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ermənistan tərəfindən blokadaya salınması nəticəsində aviasiya nəqliyyat əlaqəsi üçün yeganə vasitə olub. Bu səbəbdən 1992-ci ildə, həmin dövrdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri olan ulu öndərimiz Heydər Əliyev Naxçıvan Hava Limanının uçuş-ənmə zolağının yenidən qurulması təşəbbüsünü irəli sürüb və bu iş yerli mütəxəssislər cəlb olunmaqla qısa müddət ərzində həyata keçirilib. Uçuş-ənmə zolağının uzadılması nəticəsində hava limanı “TU-134”, “TU-154” tipli təyyarələri qəbul edə bilib. 2002-2004-cü illər ərzində yeni təyyarə vağzalını tikilib, 2004-cü ilin aprel ayında isə Naxçıvan Hava Limanı Beynəlxalq Hava Limanı statusu alıb.

Bəs bu gün hava limanında hansı proseslər gedir? Qeyd edirəm ki, liman əməkdaşları bu gün nəqliyyat prosesinin yerüstü texnikasına texniki xidmətin təşkilində elmin, texnikanın və qabaqcıl təcrübənin yeni nailiyyətlərindən istifadə edilməsinin həyata keçirilməsində böyük səy göstərirlər. Bundan başqa, hava limanı işçilərinin texniki hazırlığının, təkmilləşdirilməsinin və ixtisaslarının artırılmasının beynəlxalq tələblərə uyğun təşkil edilməsinə də xüsusi diqqət yetirilir.

Hava hərəkəti idarəsi qülləsini limanın “ürəyi” adlandırsaq, bəlkə də, səhv etmərik. Burada radiolokasiya nəzarəti və vizual müşahidə üçün dispetçer trenajoru quraşdırılıb, dispetçerlər üçün istirahət guşəsi yaradılıb. Hava hərəkəti idarəsi qülləsində yerləşən əməliyyat zalı ilə tanışlıq zamanı bu ifadənin boşuna işlənmədiyinin bir daha şahidi olduq. Əməliyyat zalından muxtar respublikanın bütün ərazisində hava hərəkətinin idarə edilməsi və nəzarəti həyata keçirilə bilər. Qüllədən ətraf ərazilər 360 dərəcədə müşahidə edilir. Burada avtomatlaşdırılmış sistemlərlə təchiz edilmiş dispetçer məsaları, hava-yer ultraqısa dalğalı rədiarabitə sistemi, perronda hava gəmisinin hərəkətinə videomüşahidə sistemi quraşdırılıb.

Hava limanının texniki imkanları haqqında danışan limanın əsaslı tikinti və yerüstü qurğuların istismarı üzrə direktor müavini Hikmət Əhmədov deyir ki, limanın ümumi sahəsi 276 hektardan çoxdur. Beynəlxalq Mülki Aviasiya Təşkilatının tələblərinə cavab verən ikimərtəbəli aerovağzal binası saatda 300 səmərəliliyə xidmət göstərir. Bu aerovağzal yeni texnoloji avadanlıqlarla təmin edilib. Binada aviabiletlərin qeydiyyatı, gömrük və sərhəd xidməti nəzarət məntəqələri vardır.

Uzunluğu 3300 metr olan uçuş-ənmə zolağı ağır tipli təyyarələri qəbul etməyə imkan verir. Buradan həm də uzunmənşilli uçuşları həyata keçirmək üçün ehtiyat hava limanı kimi də istifadə edilməsi mümkündür. Limanın inşası zamanı burada ərazisi 2400 kvadratmetr olan yük terminalı, sahəsi 100000 kvadratmetr olan asfalt-beton örtüklü perron, 20000 kvadratmetr sahədə yönəldici yol, aeroportun perimetri boyu 12 kilometrlik mühafizə hasarı, nəzarət-buraxılış məntəqələri, transformator stansiyası, yanacaqqoldurma məntəqəsi, yanğınsöndürmə binası və başqa mühüm obyektlər yaradılıb. Abadlıq işləri çərçivəsində 7500 kvadratmetr sahəyə asfalt döşənib. Bu gün Naxçıvan Beynəlxalq Hava Limanı Bakı, Gəncə, Moskva və İstanbul şəhərlərinə “Aerobus”, “Embraer”, “Boeing”

tipli müasir təyyarələrlə cədvəl üzrə müntəzəm uçuşlar həyata keçirir. Həmin limanın gələcək perspektiv planında uçuşların sayının və əhatə dairəsinin genişləndirilməsi nəzərdə tutulub.

Limanda hər bir xidmət digər xidmətlərlə əlaqəli şəkildə işləyir. Qeyd edək ki, hava limanında müasir xidmət tələblərinə cavab verə biləcək yüksəkixtisaslı gənclərin işə cəlb olunması ən böyük uğurlardan biridir. Səmərəliliyin rahatlığı və təhlükəsizliyinə cavabdeh olan hər bir xidməti və texniki işçi hava limanının, sadəcə, bir nəqliyyat müəssisəsi

verən yeni parkın qurulması işlərinə başlanılıb. Həmin parkda 65 kubmetr həcmli əlavə çən də quraşdırılıb. Yanacaq anbarının həyatında abadlıq işləri ilə bağlı bütün giriş-çixış yollara – 6500 kvadratmetrə yeni asfalt örtük salınıb. Hava limanının ərazisində aparılan abadlaşdırma və yaşıllaşdırma işləri də diqqətə layiqdir. Burada dekorativ ağaclar və gül kolları əkilib, yaşıllıqlar salınıb, aerovağzal ətrafında yeni yaşıllıq zolaqları yaradılıb. Hava limanının işıqlandırma sistemi də orijinallığı və müasirliyi ilə diqqəti cəlb edir.

deyil, eyni zamanda muxtar respublikamızın ərazisinin astanası, diyarımız və onun insanları barədə ilkin təəssüratı formalaşdıran bir yer olduğunu yaxşı dərk edir.

Son illərdə hava limanında yeni layihə uğurla icra olunur, infrastruktur müasir tələblər səviyyəsinə yüksəldilir. Layihənin həyata keçirilməsində məqsəd səmərəliliyin və yükdaşımalrı

ilə bağlı xidmətin səviyyəsini daha da yüksəltmək, eləcə də təyyarə uçuşlarının təhlükəsizliyini dünya standartlarına uyğunlaşdırmaqdır. Belə ki, yeni layihəyə əsasən, terminal binasında müasir eskalatorlar quraşdırılacaq, beynəlxalq aviasiyada istifadə olunan ən son elmi-texniki yeniliklərin tətbiqi həyata keçiriləcək. Bundan başqa, aerovağzal binasının ərazisində eyni vaxtda hər iki mərtəbədən səmərəliliyi yola sala biləcək teleskopik traplar quraşdırılacaq. Müasir görünüşü ilə də diqqəti cəlb edəcək yeni dizaynlı aerovağzalda səmərəliliyə xidmət ən yüksək tələblər səviyyəsində olacaq. Liman binasında aparılan yenidənqurma işlərindən sonra hava limanının 1 saatda səmərəliliyi yolasalma imkanları

450-500 nəfərədək artacaq. Bu həm də illik səmərəliliyi dövrüyyəsinə təsir edəcək, yerli və beynəlxalq aviareyslər daha müasir tələblər səviyyəsində həyata keçiriləcək. Bundan başqa, aerovağzal kompleksində Beynəlxalq Mülki Aviasiya standartlarına uyğun müasir tələblər səviyyəsində mexaniki və elektromexaniki vasitələrin, habelə rentgen yoxlama avadanlıqlarının quraşdırılması da nəzərdə tutulub. Binanın birinci mərtəbəsində ana və uşaq otağı, tibb məntəqəsi, VIP otaqlar və ticarət köşklərinin fəaliyyəti təmin ediləcək. Layihə çərçivəsində hava limanının ərazisində əməkdaşların səmərəliliyi fəaliyyətinə daha yaxşı şərait yaradacaq yeni inzibati binanın tikintisi yekunlaşmaq üzrədir. Binanın tikintisini “Dizayn” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin inşaatçıları həyata keçirirlər. Bundan başqa, hava limanının yanacaq-sürtgü materialları anbarında da yenidənqurma işləri həyata keçirilib, ərazi genişləndirilib. Ötən ille müqayisədə TS-1 tipli təyyarə yanacağı ehtiyatı artırılaraq anbarda hər biri 1000 kubmetr olan 2 yanacaq çəni quraşdırılıb. Genişləndirmə layihəsi çərçivəsində mövcud yanacaq boru sisteminin paslanmaz boru ilə əvəz edilməsi, 1 ədəd 50 kubmetr həcmində çöküntü çəninin quraşdırılması, yanğından mühafizə məqsədilə su hidrantlarının quraşdırılması, avtomobil yanacağı məntəqəsində müasir tələblərə cavab

Hava limanı kompleksində, VIP və CİP salonlarda xidmətin nümunəvi təşkili, qonaqların qarşılanması və yola salınması üçün xüsusi qrupların hazırlanması, aviasiya təhlükəsizliyinin, gömrük xidmətinin təmin edilməsi üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirilib. Aerovağzal binasında səmərəliliyi üçün ən yüksək səviyyədə işə xidməti göstərilir. Aeroportda səmərəliliyin yüklərinin qəbulu bölməsi də müasir avadanlıqlarla təmin olunub. Eyni zamanda terminalda səmərəliliyi və yükdaşımalara bağlı

xidmətin səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilir.

Burada olarkən liman əməkdaşları üçün təşkil edilən ingilis dili kurslarında da iştirak etdik. İngilis dilinin sirlərinə dərinləndirən bələd olan ingilis dili müəllimi Fəridə İsmayilova dedi ki, muxtar respublikaya artıq tez-tez gələn əcnəbi vətəndaşlara lazımı səviyyədə

xidmət göstərilməsi üçün hava limanı işçilərinin ixtisas ingiliscəsi öyrənmələri vacibdir və bunun üçün də mütəmadi olaraq kurslar təşkil edilir. Kurslarda xarici vətəndaşlarla birbaşa təmasda olan liman əməkdaşlarına ingilis dili öyrədilir. Yaxın vaxtlarda liman əməkdaşları üçün rus dili kurslarının təşkili də nəzərdə tutulub.

Qarşıdan soyuq qış ayları gəlir. Bəs hava limanının kollektivi bu prosesə necə hazırlaşır? Qeyd edək ki, hava limanının fasiləsiz elektrik enerjisi ilə təmin olunması, yüksəkkeyfiyyətli aviasiya yanacağı və sürtgü materialları daşıyan maşınların alınıb istifadəyə verilməsi, irihəcmli yanacaq ehtiyatının yaradılması bugünkü tələblərə cavab verən şəraitin yalnız bir hissəsidir. Hava limanında son illərdə alınıb gətirilən texnikalar analoqları içində ən yeniləridir. Bu müxtəlif təyinatlı maşın və mexanizmlərlə, demək olar ki, bütün növ hava gəmilərinə xidmət etmək mümkündür.

...“Yaxşı yol!” Hava limanının gözəlmə salonunun önündə gülürüz liman əməkdaşları tərəfindən səmərəliliyə ünvanlanmış bu ifadəni tez-tez eşitmək mümkündür. Bu alqış səmərəliliyi üçün həm də bir təminatdır. Onlar yaxşı bilirlər ki, gündən-günə inkişaf edən dövlətimizin qayğısı ilə müasirliyə doğru irəliləyən hava limanından dünyaya uzanan “Yaxşı yol”un əsası dahi rəhbərimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub və bu yolda heç bir maneə ola bilməz. Bu yolun təhlükəsiz olmasını isə qüdrətli Azərbaycan dövləti təmin edir.

göstərmək üçün nəzərdə tutulub. Soyutma sistemləri ilə də təchiz olunan avtomobildə əlil arabaları da yerləşdirilib. Hava limanına yeni gətirilmiş avtotrap və avtokonveyerlər, qoşqular və təyyarə dərəcəsi, yük terminalı üçün avtokaldırıclar, “CAT” markalı ekskavator, 2 “Fiat-Doblo” markalı, 5 “NAZ Lifan X-60” markalı avtomobil, VIP səmərəliliyinə xidmət üçün “Mercedes-Benz” markalı yeni mikroavtobus, “Hobart” tipli təyyarə elektrik qida-

landırıcısı və “TUG” markalı təyyarə mühərrikinə hava ilə işə salan aqreqat da yüksək texniki göstəricilərə malikdir. Müasir tipli Skidometr avadanlığı isə uçuş-ənmə zolağında ilişmə əmsalını ölçmək üçündür.

Ünümüyyətlə, bu gün hava limanının istismarında səmərəliliyi avtomobilləri də daxil olmaqla, 60-a yaxın maşın və texnika var. Ən son alınan texnikalar isə 35 min litr tutumu olan “MAN” markalı avtosistem, qış aylarında buzlaşmanın effektiv emal olunması üçün ABS istehsalı olan “Qlobal” markalı xüsusi avtomasıdır. Limanın texniki parkında istifadə olunan maşın-mexanizmlərin saz vəziyyətdə saxlanılmasına da ciddi diqqət yetirilir. Burada yaradılan şərait və ən son texnoloji nailiyyətlərin tətbiqi bütün məqsümlərdə səmərəliliyə nümunəvi xidmət göstərməyə imkan verir. Qış mövsümü ilə bağlı uçuş sahəsinin örtüyünün qardan təmizlənməsi, işıq-signal sisteminin yararlılığının yoxlanılması, qarkürəyən, istilik-verən avtomasıların saz vəziyyətdə gətirilməsi, qazanxana bölümündə istilik qazanlarının yoxlanılması, ehtiyat hissələrinin yeniləri ilə əvəz olunması işləri başa çatdırılıb. Limanın mövsümün hadisəsiz başa vurulmasına cavabdeh xidmətlərinin maddi-texniki bazası möhkəmləndirilib. Bütün güc kəbellərinin izolyasiyasının yoxlanılması, dizel generatorlarına, transformatorlara, elektrik verilişi xətlərinə xidmət göstərilməsi işi yekunlaşdırılıb. Səmərəliliyin qış aylarında rahatlığının təmin olunması məqsədilə aerovağzal kompleksində profilaktik tədbirlər həyata keçirilib.

Naxçıvanın tarixi yaddaşı

Kəndlərimizin tarixi və adları haqqında nə bilirik?

“Yurdçu” Kəngərlilərin əsas tayfa adlarından biridir

Kəngərli rayonu ərazisində, Naxçıvan-Sədərək avtomobil yolunun sağında yerləşən kəndlərimizdən birinin adı Yurdçudur. “Yurdçu” adı XIX əsrə aid mənbələrdə “Yurtçu-Girdəsər” və “Yurtçu-Gildəsər” fonetik variantlarında yazılmış, sonrakı dövrdə adın ikinci komponenti ixtisar edilmiş və kənd adı “Yurdçu” şəklində sabitləşmişdir. Toponimin tərkibinə “Girdəsər” komponentinin artırılması ərazinin landşaftı ilə bağlı olub, buradakı Qulalı təpəsinin relyefi ilə əlaqədar yaranmışdır. “Girdəsər” sözü “girdə” (yumru) və “sər” tərkib hissələrindən ibarət olub, “yumrubaş” mənasında işlənir.

Tədqiqatçılar toponimin mənşəyinə müxtəlif yönəldən yanaşırlar. Məsələn, bir qisim tədqiqatçı kənd adının mənşəyini Şahsevənlərin poladlı tayfasının Yurdçu tirəsinin adı ilə bağlı olduğunu yazır. Digər tədqiqatçılar isə “insanın doğulub-böyüdüüy yer, məmləkət, ölkə, vətən; “yaşayış yeri, ev, eşik, məskən” mənalərində işlənən “yurd” sözü ilə Yurdçu oykoniminin mənşəyinə eyni mövqedən yanaşırlar ki, bu da məqsədmüvafiq deyildir. Bu mövqedən çıxış edən araşdırmaçılar bu adı (yurd/yurt sözünü) türk dillərində lap qədimdən “ev, ocaq, yuva”, “yaşamaq yeri, məskən, doğma yer; keçmiş yaşayış yeri” şəklində mənalandırıb və qeyd edirlər ki, bu söz yaşayış məntəqəsi mənasında türk xalqlarının toponimiyasında geniş yayılmışdır. Digər bir əsərdə “yaylaq yerində maldar elin hər il eyni ərazidə yaşadığı və mal-qaranın saxlanıldığı yer-yurd adlanırdı. Yurd yeri sonralar həmin ərazidə yayı keçirən ellərə mənsub ailələrin məskunlaşması nəticəsində yaşayış məntəqələrinə çevrilmişdir”, – deyər məsələyə münasibət bildirilir. Bir faktı da qeyd edək ki, “yurdçu/yurtçu” sözü türk dillərinin bir çoxunda saray xidmətçilərinə verilmiş ad olmuşdur. Məsələn, monqol-tatar yürüşləri zamanı sarayda müxtəlif qeydlər aparan, cahangirin əsərlərini yayan, xəbərlər alan və xüsusi kəşfiyyata qasidlər göndərən baş qərargahın xidmətçiləri “yurdçu” adlanırmış. Bu fikrə əsaslanan tədqiqatçılar isə toponimin mənşəyinin sənət və peşə ilə bağlı olduğunu yazırlar. Göründüyü kimi, tədqiqatçılar daha çox “yurd” apelyativinin mənası haqqında danışmış, oykonimin mənşəyini “yaşayış yeri, ev, eşik, məskən” şəklində mənalandırmış, toponimin tarixi kökü haqqında tutarlı fikir söyləməmişlər. Apardığımız araşdırmalar sübut edir ki, kənd adının mənşəyi kəngərlilərin Yurdçu tayfasının adı ilə bağlıdır. Yurdçu kəngərlilərin əsas tayfalarından biri olmuş və tarixən Kəngərli zonasına daxil olan bu ərazidə yaşamışlar. XIX əsr və sonrakı dövrlərdə isə Yurdçu tayfasına məxsus ailələrin bir qismi Cəhri və Uzunoba kəndlərində məskunlaşmışlar. Hazırda Babək rayonunun Cəhri və Gərməçataq kəndlərində Yurdçu tayfasına məxsus ailələr yaşayırlar.

“Xoşkeşin” ərazinin relyef quruluşu əsasında yaranmış addır

Xoşkeşin kəndi Culfa rayon mərkəzindən 34 kilometr aralıda, Əlincaçayın sahilində yerləşir. Bu ad mənbələrdə “Xoşkeşin”, başqa adı isə “Fırəngöy” (əslində Fırən+köy) kimi qeydə alınmışdır. Əvvəlcə Fırənköy toponimi haqqında.

“Fırənköy” adı yerli əhali tərəfindən verilmiş, XVIII əsərə aid mənbədə

özünə yer tapmış, bir müddət xalqın dilində yaşamış, sonra isə sıradan çıxmışdır. Fırənköy toponimi fransız xalq adı olan “fırəng” və “kənd” mənasında işlənən “köy” sözlərinin birləşməsi yolu ilə əmələ gəlmişdir.

Tarixi faktlar sübut edir ki, orta əsrlərdə ölkə, əyalət, nahiyyə və kəndlər arasındakı sərhədləri müəyyənləşdirmək üçün sərhəd ayrıclarında kömür quyuları qazılır, kömürdən sərhəd işarələri qoyulurmuş. Dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində olduğu kimi, Naxçıvan ərazisində də bu üsuldən istifadə edilmiş, bu məqsədlə Fransadan yer quruluşu üzrə mütəxəssislər dəvət olunmuşdur. Həmin mütəxəssislər bir müddət Naxçıvanda yaşamış, kömür quyuları vasitəsilə əyalət, nahiyyə və kəndlər arasında sərhəd nişanlarının qoyulması və xəritələrin hazırlanmasında yaxından iştirak etmişlər. Fransalı mühəndislər bir müddət Xoşkeşin kəndində yaşamış və ətraf ərazilərdə (Culfa rayonu) işləmiş, bu səbəbdən də kəndə “fırənglərin yaşadığı kənd” mənasını verən “Fırənköy” adı verilmişdir. Culfa rayonunun Saltaq kəndi ərazisində fırəng qəbiristanlığının olması faktı da burada fransızların yaşadığını təsdiqləyən faktdır. Fırənköy toponimi bir müddət yerli əhali arasında işlənmiş və fransalı mütəxəssislərin ərazidən getməsi ilə əlaqədar sıradan çıxmışdır.

Xoşkeşin kəndi öz tarixi adını bu gün də qoruyub saxlayır. Çöl materialları toplayarkən Xoşkeşin yaşayış yeri, Xoşkeşin nekropolu, Xoşkeşin kəndi, Xoşkeşin çayı, Xoşkeşin mineral suyu, Xoşkeşin körpüsü (Culfa rayonu), Xoşkeşin dağ silsiləsi (Ordubad rayonu) kimi toponim və hidronimlər qeydə alınmışdır. Tədqiqatçıların fikrincə, toponim türk dillərindəki “koş” (çobanların müvəqqəti yaşayış yeri, yurd, dayanacaq) və “kezen” (aşırım, dağlıq ərazidə batıq yer, dağ yalı) sözünün fonetik forması olan “keşin/keçin” sözündən ibarətdir. Kəndin adı “dağ yalında çobanların dayanacaq yeri” mənasını bildirir. Başqa bir mənbədə isə koş/kas-ın sözünün fonetik hadisə nəticəsində “xoşkeşin” sözünə çevrildiyi qeyd olunur. Tədqiqatçılar “keş” sözünü “dağ yamaclarında və dağətəyi yerlərdə suyun açdığı şırım, yargan, dərə, dəhnə” və ya “iki dağın arasında su axan yer, sulu dərə, böyük su arxı, kanal keçilən yer” mənalərində izah edirlər. Bu fikirlərdən fərqli olaraq, R.Yüzbaşov “keş” sözünü “yumşaq, münbit”, “dağ yamacında yağış sularının açdığı çuxur”, “çılpaq dağ yamacında atmosfer suyunun açdığı şırım” mənasında işləndiyini yazır. Bizim fikrimizcə, “Xoşkeşin” adı “koş-kezen” (keşin/keçin) və ya “koş/kas-ın” şəklində yox, “xoş-keşin” kimi tərkib hissələrinə ayrılır. Burada “xoş” türk dillərindəki köş – “köç” “elat düşərgəsi”, keş sözü “yumşaq, münbit”, “dağ yamacında yağış sularının açdığı süxur”, “çılpaq dağ yamacında atmosfer suyunun açdığı şırım” mənalərində işlənir, -in şəkilçisi isə mənsubluq bildirir. Demək, “Xoşkeşin” “yağış sularının şırım açdığı münbit yerdə dayanan köç, elat düşərgəsi” mənasına uyğun gəlir. Bu da onunla bağlıdır ki, tarixən insanlar dağətəyi köç yeri etmiş, burada düşərgə salmış və heyvandarlıqla məşğul olmuşlar. Toponimin bu şəkildə mənalandırılmasını ərazinin relyef quruluşu da təsdiqləyir.

Adil BAĞIROV
AMEA Naxçıvan Bölməsinin
əməkdaşı, filologiya elmləri doktoru

Cəmiyyətin inkişafının mühüm şərtlərindən biri insan inkişafı indeksinin yüksəlməsinə xidmət edən fiziki və mənəvi cəhətdən sağlam insanların olmasıdır. Qiymətli insan resurslarının yaradılması və onlardan istifadənin düzgün təşkili üçün cəmiyyətin hər bir fərdinin hərtərəfli inkişafına, onun fiziki sağlamlığına, zehni imkanlarının genişləndirilməsinə xidmət edən hər bir şəraitdən istifadə edilməlidir. Dünyada milyard dollarlarla ölçülən bir həcmə çatan idman iqtisadiyyatı bu gün özünün geniş imkanları ilə bir çox xidmət və istehsal sahələrinə də təsiretmə gücünə malikdir.

İdman həm sağlamlıq, həm də inkişaf vasitəsidir

Ümumiyyətlə, idman və bu kimi bir çox sosial-mədəni sahələr bazar iqtisadiyyatında öz inkişaf mexanizmini müxtəlif səviyyələrdə tapır. Məsələn, şou-biznes heç bir təşviq və mexanizm olmadan böyüyərək adamların vaxt və vəsaitini cəlb edə bildiyi halda, turizm və idman kimi sağlamlıqla birbaşa əlaqəli olan sahələrin bir çox hallarda dəstək və təbliğata ehtiyacı vardır. Qeyd etmək yerinə düşər ki, burada müxtəlif ölkələrdəki insanların həyat tərzı və istehlak meyilləri də mühüm rol oynayır. Məsələn, sosial inkişafda model olaraq göstərilən Skandinaviya ölkələrində adamlar bahalı avtomobilini satmalı olsa da, heç olmasa ildə bir dəfə ailəlikcə günəşli ölkələrə turizm səyahətini təxirə salmazlar. Yaxud bu ölkələrdə yaşayan insanlar hər gün yatmadan qabaq parkda gəzməyi, şəhərtrafi yerlərdə velosiped sürərək ailəlikcə yürüşə çıxmağı bizim aqşamlar küftə-bozbaş yeyib yatmağımız qədər mənimsəmişlər. Ona görə də idman, sağlamlıq, turizm kimi məsələlərə yanaşanda təkcə iqtisadi inkişaf və ehtiyatlardan əlavə, həm də maarifçilik və kütləvi meyllərdən də danışmaq yerinə düşər.

Amma, sən demə, idman həm də bir iqtisadiyyat deməkdir. Elə bir iqtisadiyyat ki, burada həm fərdi və korporativ maraqlar, həm firmaların, həm də dövlətin maraqları kəşşir. Ayrıca bu sahənin inkişafına töhfə verən yeni texnologiyanın və sahəni işıqlandıran mətbuatın da maraqlarını xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır.

Müasir idman hazırda öz təsiretmə gücünə görə də diqqət mərkəzindədir. Əgər qədim dövrlərdə idman yarışları, olimpiya oyunları yalnız şöhrət və əyləncə xatirinə keçirilirdisə, indi idmanın bir çox növləri öz kütləviliyinə görə yüz milyonlarla insanın

həyatının bir parçasına çevrilmiş, mühüm sosial-tərbiyəvi gücə malik olmuşdur. Müxtəlif yaş, sosial təbəqə və cinsdən olan idman azarkeşlərinin öz sevimli komandası üçün bir araya gəlməsi bu gün cəmiyyətdə mühüm sosial effekt yaradan amillərdəndir. Burada insanların həyat səviyyəsi, idmanın tarixi növlərinə olan bağlılıqla bərabər, sahənin kommersiya maraqları da öz sözünü deməkdədir. İdman və sağlamlığın qorunması kimi fəaliyyətlər əksər dövlətlərin sosial inkişaf proqramlarında öz yerini tutsa da, idmanın konkret növü üzrə nailiyyətlər yalnız burada bazar prinsiplərinin, yəni iqtisadi münasibətlərin ön plana çıxması ilə müşahidə olunur.

Şübhəsiz, kütləvi idmanla bərabər, yaxşı idmançıları, idmanın növləri üzrə tanınmış ulduzları tanımayan yoxdur. Və bu idmançıların oyun və çıxışları ilə bərabər, onların qazanc və qonorarları da çox söhbətlərin mövzusuudur. Başqa sözlə, bu gün bir Avropa ölkəsinin yüz milyon dollara çatan turizm gəlirindən necə danışırıqsa, eləcə də bir formula çempionunun və ya Futbol üzrə Avropa Çempionlar Liqasında oynayan bir tanınmış futbolçunun illik on milyonlarla dollar gəlirinə də elə

yanaşmalıyıq. İdmanda təkcə idmançının deyil, onların məşqçilərinin, idman infrastrukturunu işçilərinin, bu infrastrukturun yaradılması və yenilənməsi üzrə sahələrin, idman avadanlıqları və idman geyimi istehsalı sahələrinin, habelə reklam, sponsorluq, yayım kimi fəaliyyətlərin də idmançı ilə bərabər, iqtisadi maraqlarını ödəyə bilməsi bu sahədəki

iqtisadi münasibətlərin səviyyəsi ilə izah olunur. Ona görə də sosial həyatın mühüm parçası olan idmanın səviyyəsini ölkənin ümumi iqtisadi-sosial inkişaf səviyyəsi ilə əlaqələndirib, idmandan alınan nəticələrə də bu inkişafa verilən töhfə kimi baxmalıyıq.

İdmanın katalitik funksiyasından istifadə edərək daha nə qədər sahə öz işini qura və ya genişləndirə bilər. Məsələn, bu gün keçirilən yarışlar reklam üçün əlverişli fürsət kimi qiymətləndirilər, firmalarımız sponsorluq nümayiş etdirərək öz məhsul və xidmətlərini reklam edən tablolarla çıxış edə bilərlər. Bundan əlavə, uşaq və gənclərin idman geyim və formalarına olan azarkeş marağını həm dərinləşdirmək, həm də bundan istifadə etmək mümkündür. Konkret olaraq, muxtar respublikamızda təkcə doğma “Araz-Naxçıvan” futbolçularının forma satışıları üzrə xeyli bazar segmenti vardır ki, bu da onların istehsalı və azarkeş təbəqəsi üçün satışı imkanları yaradır. Muxtar respublikamızda idmana göstərilən qayğının genişlənməsi, idman yarışlarının sayının və əhatə dairəsinin artması gələcəkdə bu sahənin inkişaf perspektivindən xəbər verir.

Əli CABBAROV

Allah rəhmət eləsin

Naxçıvan Muxtar Respublikası Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin rəisi Səxavət Salmanov və xidmətin əməkdaşları Naxçıvan Muxtar Respublikası Doğum Mərkəzinin baş həkimi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.	kollektivi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.
Naxçıvan Muxtar Respublikası Doğum Mərkəzinin baş həkimi Abasət Hüseynəliyev və mərkəzin kollektivi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.	Naxçıvan Muxtar Respublikası Doğum Mərkəzinin həkimlərindən Nazakət Quliyeva, Nəzakət Gülməmmədova, Nüşabə Əliyeva, Səkinə Abutalıbova, İradə Əsgərova və Nazlı Kəngərli mərkəzin baş həkimi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.
Naxçıvan Muxtar Respublikası Doğum Mərkəzinin kollektivi mərkəzin baş həkimi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.	Naxçıvan Muxtar Respublikası Doğum Mərkəzinin həkimlərindən Gülnarə Hübətova, Hafizə Mirzəyeva, Nailə Tutayuk, Həqiqət Adıgözəlova, Bəhriyyə Novruzova və Sevdə Talibova mərkəzin baş həkimi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.
Naxçıvan Muxtar Respublikası Dəri-Zöhrəvi Xəstəlikləri Dispanserinin baş həkimi Xədicə Qaziyeva və dispanser kollektivi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.	Naxçıvan Muxtar Respublikası Doğum Mərkəzinin həkimlərindən Ülker Məmmədova, Cəbi İsmayilov, Südəbə Sadıqova, Leyla Məmmədova və Fərqanə Mustafayeva mərkəzin baş həkimi Kəmalə Qurbanovaya, anası ZƏRİFƏ XANIMIN vəfatından kədərlixdiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.
Naxçıvan Muxtar Respublika Xəstəxanasının baş həkimi Əli Ələsgərov və xəstəxananın	

ŞƏRQ qapısı

Baş redaktor:
TURAL SƏFƏROV

Ünvan: AZ-7000,
Naxçıvan şəhəri, “Təbriz” küçəsi, 1.

Telefonlar: Məsul katib: 545-62-47
Şöbələr: 545-81-44, 545-51-18
Müxbirlər: 545-75-21, Faks: 544-52-52
E-mail: serqqapisi@nakhchivan.az

Qeydiyyat №: 575

Əlyazmalara cavab verilmir
və onlar geri qaytarılır

Nömrəyə məsul: Səbuhi Həsənov

Qəzet redaksiyanın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib və
“Əcəmi” NPB-də ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Tiraj: 3940. Sifariş № 1143